

آئین‌نامه اجرایی تأسیس و فعالیت سازمانهای غیردولتی

فصل اول - کلیات

ماده ۱- در این آئین‌نامه واژه‌ها و عبارات زیر به جای مفاهیم مشروح مربوط به کار می‌روند:

الف) سازمان غیردولتی که در این آئین‌نامه «سازمان» نامیده می‌شود، به تشکلهایی اطلاق می‌شود که گروهی از اشخاص حقیقی یا حقوقی غیرحکومتی به صورت داوطلبانه با رعایت مقررات مربوط تأسیس شده و دارای اهداف غیرانتفاعی و غیرسیاسی می‌باشد.

تبصره ۱- عناوین «جمعیت»، «انجمن»، «کانون»، «مرکز»، «گروه»، «مجمع»، «خانه»، «مؤسسه» و نظائر آن می‌تواند به جای واژه «سازمان» در نامگذاری به کار گرفته شوند.

تبصره ۲- واژه «غیردولتی» به این معناست که دستگاههای حکومتی در تأسیس و اداره سازمان دخالت نداشته باشند. مشارکت مقامات و کارکنان دولتی در تأسیس و اداره سازمان، در صورتی که خارج از عنوان و سمت دولتی آنان باشد، مانع وصف غیردولتی سازمان نخواهد بود.

تبصره ۳- اهداف غیرسیاسی در بردارنده فعالیتی است که مشمول ماده یک قانون احزاب نگردد.

تبصره ۴- اهداف غیرانتفاعی عبارتست از عدم فعالیت‌های تجاری و صنفی انتفاعی به منظور تقسیم منافع آن بین اعضاء، مؤسسان، مدیران و کارکنان سازمان.

تبصره ۵- داوطلبانه به معنای مشارکت و تأسیس و اداره سازمان بر اساس اصل آزادی اراده اشخاص است.

ب) هیأت مؤسس به مجموعه اشخاصی گفته می‌شود که سازمان را تأسیس می‌نمایند.

پ) پروانه فعالیت، سندی است که توسط مراجع مقرر در این آیین‌نامه با رعایت ضوابط مربوط در جهت تشکیل سازمان صادر می‌شود.

ت) مراجع نظارتی مشتمل بر هیأت نظارت شهرستان (متشکل از فرماندار، نماینده شورای اسلامی شهرستان و نماینده سازمانهای غیردولتی شهرستان)، هیأت نظارت استان (مرکب از استاندار، نماینده شورای اسلامی استان و نماینده سازمانهای غیردولتی) و هیأت نظارت کشور (مرکب از معاون ذیربط وزیر کشور، نماینده شورای عالی استانها و نماینده سازمانهای غیردولتی) می‌باشند که بر اساس این آیین‌نامه و با رعایت ضوابط مربوط، در سطح شهرستان، استان و کشور نسبت به نظارت بر سازمانهای غیردولتی، غیراز تشکلهایی که مطابق قانون مرجع

نظارتی خاص برای آنها پیش‌بینی شده است، اقدام می‌نمایند. نظارت بر سازمانهای غیردولتی فرااستانی، کشوری یا بین‌المللی با هیأت نظارت کشور خواهد بود.

ماده ۲- سازمان پس از اخذ پروانه فعالیت و ثبت برابر ضوابط این آیین‌نامه و سایر مقررات جاری دارای شخصیت حقوقی می‌گردد.

ماده ۳- موضوع فعالیت سازمان مشتمل بر یکی از موارد علمی، فرهنگی، اجتماعی، ورزشی، هنری، نیکوکاری و امور خیریه، بشردوستانه، امور زنان، آسیب‌دیدگان اجتماعی، حمایتی، بهداشت و درمان، توانبخشی، محیط زیست، عمران و آبادانی و نظائر آن یا مجموعه‌ای از آنها می‌باشد.

فصل دوم - حقوق و تکالیف

ماده ۴- سازمان حق دارد متناسب با موضوع فعالیت خود، با رعایت این آیین‌نامه و سایر قوانین و مقررات مربوط فعالیت نموده و از جمله نسبت به موارد زیر اقدام نماید:

الف) ارائه خدمات امدادی مورد نیاز دستگاههای دولتی و عمومی غیردولتی.

ب) اظهارنظر و پیشنهاد راهکارهای مناسب:

۱. در فرایند برنامه‌ریزی مراجع دولتی و عمومی غیردولتی در سطوح شهرستان، استان یا ملی برحسب مورد.

۲. در مورد آثار و نتایج فعالیتهای دستگاههای دولتی و عمومی غیردولتی، نقائص و مشکلات موجود به مراجع و دستگاههای قانونی ذیربط.

پ) کمک به اجرای برنامه‌ها و پروژه‌های دستگاههای دولتی و عمومی غیردولتی از طریق توافق و تفاهم با آنها.

ت) برگزاری اجتماعات و راهپیماییها در جهت تحقق اهداف سازمان.

ث) انتشار نشریه.

ج) انجام هرگونه عملیات دیگر برای تأمین اهداف مقرر در اساسنامه سازمان.

چ) حق دادخواهی در مراجع قضایی و شبه قضایی.

ماده ۵- سازمان مکلف است گزارش عملکرد اجرایی و مالی سالانه خود را حداکثر تا دو ماه پس از پایان هر سال مالی به مرجع نظارتی مربوط و نیز در طی سال، سایر گزارشهای عملکرد اجرایی و مالی را بنا به درخواست

مرجع یادشده، حسب مورد، ارائه و همچنین نسبت به انتشار خلاصه‌ای از گزارش اسلانه مذکور برای اطلاع عموم، در محدوده جغرافیایی فعالیت خود اقدام کند.

ماده ۶- هزینه‌های سازمان از منابع زیر تأمین می‌شود:

الف) هدیه، اعانه و هبه اشخاص حقیقی و حقوقی اعم از داخلی و خارجی و دولتی و غیردولتی.

ب) وقف و حبس.

پ) وجوه حاصل از فعالیتهای انجام شده در چارچوب موضوع فعالیت، اهداف و اساسنامه سازمان و این آئین‌نامه.

ت) حق عضویت در سازمان.

تبصره ۱- سازمان موظف پیش از دریافت کمک از منابع خارجی، مشخصات منبع کمک‌کننده، میزان کمک و چگونگی آن را به صورت مشروح برحسب مورد به مراجع نظارتی مربوط اعلام نماید. مراجع مذکور موظفند ظرف حداکثر یک هفته از تاریخ وصول اعلام یادشده، نسبت به نظرخواهی از وارخانه‌های اطلاعات و امور خارجه و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران اقدام نمایند.

موافقت دستگاههای یادشده ضروری است و این دستگاهها موظف به اظهارنظر ظرف حداکثر یک ماه از تاریخ وصول استعلام می‌باشند. عدم ارائه پاسخ ظرف این مدت به منزله نظر موافق است.

تبصره ۲- دریافت کمک از مجامع رسمی بین‌المللی و منطقه‌ای و آژانسهای وابسته به سازمان ملل، نیاز به دریافت مجوز ندارد. فهرست سازمانهای یادشده توسط وزارت امور خارجه تهیه می‌شود و در اختیار هیأت نظارت قرار می‌گیرد.

ماده ۷- تقسیم دارایی، سود و یا درآمد سازمان در میان مؤسسان، اعضاء و مدیران و کارکنان آن قبل و پس از انحلال ممنوع است.

ماده ۸- اساسنامه و فعالیتهای سازمان نباید مغایر با اصول قانون اساسی باشد.

ماده ۹- سازمان موظف است امکان دسترسی بازرسان مراجع نظارتی مربوط را به اطلاعات و اسناد خود فراهم کند. بازرسان نیز باید در حضور نماینده سازمان و صرفاً در محل دفتر سازمان، اسناد و اطلاعات مذکور را بررسی

نمایند. نحوه بررسی باید به گونه‌ای باشد که به وظایف سازمان خلی وارد نیاید. خارج کردن اسناد از سازمان در راستای بازرسی، مگر به حکم مرجع قضایی صالح، ممنوع است.

ماده ۱۰- فعالیت سازمان در کشورهای دیگر باید با کسب مجوز کلی از مرجع نظارتی فرااستانی و ملی باشد.

تبصره ۱- مرجع یادشده، قبل از اعلام نتیجه به سازمان متقاضی، باید از دستگاههای دولتی ذیربط از جمله وزارت امور خارجه نظرخواهی نماید. دستگاههای مذکور ظرف حداکثر یک ماه باید پاسخ لازم را ارائه دهند، در غیر این صورت نظر آنها موافق تلقی می‌شود.

تبصره ۲- مرجع مذکور باید حداکثر ظرف ۴۵ روز از تاریخ تقاضا، پاسخ لازم را به متقاضی ارائه دهد.

تبصره ۳- ارائه تقاضای سازمان با محدوده فعالیت شهرستان و یا استان، حسب مورد در ابتدا از طریق مرجع نظارتی شهرستان یا استان انجام می‌گیرد.

تبصره ۴- شرکت سازمان در مجامع بین‌المللی، دوره‌های آموزشی و نمایشگاهها، باید با اطلاع کتبی به مراجع نظارتی انجام گیرد.

ماده ۱۱- سازمان باید در فعالیتهای خود، قوانین و مقررات و الگوهای رفتاری نهادهای مدنی را رعایت نموده و از ارتکاب اعمال مجرمانه خودداری نماید.

ماده ۱۲- سازمان از حق دسترسی به اطلاعات موجود در مؤسسات عمومی برخوردار است و مؤسسات مذکور مکلفند اطلاعات غیرطبقه‌بندی شده خود را در اختیار سازمان قرار دهند.

ماده ۱۳- سازمانها و مؤسسات دولتی و عمومی مکلفند در فرایند تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری نسبت به اخذنظر سازمان اقدام و حسب مورد آنها را برای شرکت در جلسات دعوت و گزارشی از نقطه‌نظرات ارائه شده را در اسناد سازمان ذیربط ثبت نمایند.

ماده ۱۴- دولت مکلف است وظایف، امور و فعالیتهای قابل واگذاری دستگاههای اجرایی به سازمان را شناسایی و نسبت به واگذاری آن اقدام و سازمان نیز حق دارد پیشنهادهای خود را در این خصوص به دولت ارائه کند.

ماده ۱۵- سازمانهای دولتی مکلفند زمینه مشارکت سازمان در نظارت بر حسن اجرای امور عمومی را فراهم نموده و حسب مورد با هیأت‌های حقیقت یاب آنها همکاری نمایند.

ماده ۱۶- سازمان حق دارد در موضوع فعالیتهای خود و برای حمایت از منافع عمومی علیه اشخاص حقیقی و حقوقی در مراجع قضایی اقامه دعوا نماید.

فصل سوم - صدور پروانه فعالیت

ماده ۱۷- متقاضیان تأسیس سازمان مکلفند در غیر از مواردی که مطابق قانون، مرجع خاصی برای صدور پروانه سازمانهای مربوط تعیین شده است، درخواست اخذ پروانه را به مراجع نظارتی مقرر در بند (ت) ماده (۱) ارائه نمایند.

تبصره ۱- دبیرخانه هیأت نظارت کشور، استان و شهرستان به ترتیب در وزارت کشور، استانداری و فرمانداری تشکیل می‌شود.

تبصره ۲- مسئولیت دبیرخانه هیأت نظارت کشور، استان و شهرستان به ترتیب برعهده وزارت کشور، استانداری و فرمانداری می‌باشد.

تبصره ۳- اجرای تشریفات اداری و انجام اقدامات موضوع این آیین‌نامه توسط دبیرخانه هیأت نظارت انجام می‌گیرد.

تبصره ۴- تصمیمات لازم مبنی بر صدور یا عدم صدور پروانه و اعطای مجوز در هیأت نظارت اتخاذ می‌شوند.

تبصره ۵- صدور پروانه و امضای اوراق مربوط پس از تأیید هیأت نظارت در هیأت نظارت کشور با وزیر کشور، در هیأت نظارت استان با استاندار و در هیأت نظارت شهرستان با فرماندار می‌باشد.

ماده ۱۸- هیأت مؤسس باید دارای شرایط زیر باشند:

الف) داشتن هیجده سال تمام.

ب) تابعیت ایرانی.

پ) دارا بودن صلاحیت تخصصی حداقل دو نفر از مؤسسات در خصوص موضوع فعالیت سازمان.

ت) عدم عضویت در گروههایی که براساس رأی دادگاه صالح محارب و معاند شناخته شده‌اند و نداشتن محکومیت مؤثر کیفری به نحوی که موجب محرومیت از حقوق اجتماعی شود.

تبصره- هیأت مؤسس باید دارای حداقل پنج عضو باشد.

ماده ۱۹- سازمانهای غیردولتی که موضوع یا هدف فعالیت آنها مشترک است، در صورت وجود شرایط زیر می‌توانند شبکه تشکیل دهند یا به عضویت شبکه‌های سازمانهای بین‌المللی درآیند:

الف) حداقل ۲ سال از تاریخ ثبت آنها گذشته باشد.

ب) به محکومیت‌های بند (پ) یا (ت) ماده (۲۸) این آئین‌نامه محکوم نشده باشند.

پ) به تکالیف مندرج در ماده (۵) این آئین‌نامه عمل کرده باشند.

ت) تابعیت آنها ایرانی باشد.

ث) اعضای مؤسس حداقل ۵ سازمان غیردولتی ایرانی باشند.

تبصره ۱- انجام استعلام‌های مذکور در تبصره‌های (۲) و (۳) ماده (۲۲) این آیین‌نامه برای تأسیس شبکه‌های سازمان‌های غیردولتی لازم نیست.

تبصره ۲- صدور پروانه فعالیت برای شبکه‌های سازمان‌های غیردولتی برعهده هیأت نظارت کشور و تابع مقررات این آئین‌نامه می‌باشد. حقوق، تکالیف و سایر مقررات شبکه‌های مذکور همان است که برای سازمان‌های غیردولتی پیش‌بینی شده است.

ماده ۲۰- هیأت مؤسس برای دریافت پروانه فعالیت باید مدارک زیر را حسب مورد به مراجع مذکور در ماده (۱۷) این آئین‌نامه ارائه نماید:

الف) فرم تقاضانامه تکمیل شده.

ب) تصویر مدارک هویتی هیأت مؤسس.

پ) اساسنامه سازمان.

ت) اولین صورتجلسه هیأت مؤسس.

ماده ۲۱- اساسنامه سازمان باید حاوی موارد زیر باشد:

الف) اهداف سازمان.

ب) موضوع فعالیت.

پ) مدت فعالیت.

ت) مرکز اصلی فعالیت.

ث) نحوه ایجاد شعب.

ج) ارکان و تشکیلات سازمان، نحوه انتخاب، شرح وظایف و اختیارات و مسؤولیتهای آنها.

چ) صاحبان امضاهانی مجاز.

ح) شرایط پذیرش عضو.

خ) منابع تأمین درآمد و دارایی.

د) نحوه تغییر و تجدیدنظر در اساسنامه.

ذ) نحوه انحلال.

ر) مشخص ساختن وضعیت داراییها پس از انحلال.

ز) محدوده جغرافیایی فعالیت سازمان.

تبصره ۱- اساسنامه سازمان باید بر رأی‌گیری آزاد از تمام اعضا برای انتخاب مدیران و همچنین نحوه تغییر مدیران و دوره تصدی آنها و نیز تصمیمات اساسی در ایجاد هرگونه تغییر و تأثیرگذاری تصریح کند.

تبصره ۲- در اساسنامه سازمان باید به صراحت، نحوه ارائه گزارشهای عملکرد اجرایی و مالی سازمان به اعضای خود و نیز بازرسی و حسابرسی سازمان مشخص شود.

تبصره ۳- محدوده جغرافیایی فعالیت سازمان با پیشنهاد هیأت مؤسس و براساس شاخصهای تقسیمات کشوری تعیین می‌شود.

ماده ۲۲- مرجع صدور پروانه فعالیت - موضوع ماده (۱۷) این آئین‌نامه - پس از دریافت تقاضانامه سازمان، باید ظرف حداکثر دو هفته نظر خود را نسبت به تأیید یا رد تقاضا اعلام نماید.

تبصره ۱- در صورتی که هیأت نظارت تقاضا را رد کند، مکلف است ظرف حداکثر دو هفته به طور کتبی دلایل رد درخواست را به متقاضی اعلام کند.

تبصره ۲- چنانچه موضوع فعالیت سازمان به وظایف هر یک از دستگاههای دولتی مربوط باشد، حسب مورد اخذنظر موافق دستگاه یا دستگاههای دولتی ذیربط نیز ضروری است.

تبصره ۳- هیأت نظارت مکلف است ظرف یک هفته از تاریخ دریافت تقاضا نسبت به اخذنظر مرجع ذیصلاح (وزارت اطلاعات، وزارت دادگستری، نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران و دستگاههای تخصصی) اقدام و آن مرجع نیز مکلف است حداکثر ظرف یک ماه نظر خود را اعلام نماید، در غیر این صورت نظر هیأت مزبور موافق تلقی می‌شود.

تبصره ۴- متقاضی صدور پروانه می‌تواند نسبت به رد تقاضای خود به نحو زیر اعتراض نماید:

الف) از تصمیم هیأت نظارت شهرستان ظرف یک ماه از تاریخ ابلاغ، به هیأت نظارت استان و در صورت رد تقاضا در هیأت نظارت استان، ظرف یک ماه به هیأت نظارت کشور.

ب) از تصمیم هیأت نظارت استان ظرف یک ماه از تاریخ ابلاغ، به هیأت نظارت کشور.

پ) تصمیم هیأت نظارت شکور در هر مورد قابل اجرا ولی در دیوان عدالت اداری قابل اعتراض خواهد بود.

ماده ۲۳- مجمع عمومی و هیأت امناء (حسب مورد) بالاترین مرجع اجرایی سازمان می‌باشند و باید دارای شرایط مقرر در ماده (۱۸) این آیین‌نامه باشند.

ماده ۲۴- سازمان باید تابعیت ایرانی داشته باشد.

ماده ۲۵- سازمان مکلف است هرگونه تغییرات در مفاد اساسنامه، هیأت مدیره، هیأت امناء و نشانی را به مرجع صدور پروانه مربوط اطلاع دهد. در صورت اعلام عدم مغایرت تغییرات با مقررات این آیین‌نامه از سوی مراجع یادشده، سازمان مکلف است وفق آیین‌نامه ثبت، نسبت به ثبت در اداره ثبت شرکتها و مؤسسات غیرتجاری و درج در روزنامه رسمی اقدام نماید.

فصل چهارم - نظارت

ماده ۲۶- وظائف مراجع نظارتی استان و شهرستان، به ترتیب در رابطه با سازمانهای غیردولتی با محدوده فعالیت در سطح استان و شهرستان به شرح زیر می‌باشد:

الف) دریافت و بررسی اساسنامه متقاضیان تأسیس سازمان و اقدام به صدور پروانه فعالیت آنها پس از احراز شرایط و ضوابط مقرر در این آیین‌نامه.

ب) دریافت گزارشهای عملکرد اجرایی و مالی سالانه و در صورت لزوم موارد مقطعی.

پ) رسیدگی موردی به عملکرد اجرایی و مالی سازمان در صورت ضرورت.

ت) نظارت بر اجرای مقررات این آیین‌نامه.

ماده ۲۷- وظائف مرجع نظارتی فرااستانی و ملی در مورد سازمانهای غیردولتی عبارت است از:

الف) دریافت و بررسی اساسنامه متقاضیان تأسیس سازمانهای غیردولتی با محدوده جغرافیایی فرااستانی و ملی و اقدام به صدور پروانه فعالیت آنها پس از احراز شرایط و ضوابط مقرر در این آیین‌نامه.

ب) دریافت گزارش عملکرد اجرایی و مالی سالانه و در صورت لزوم موارد مقطعی آنها.

پ) رسیدگی و اعلام‌نظر و اتخاذ تصمیم نسبت به شکایات دریافت شده از متقاضیان در خصوص تأخیر یا رد صدور پروانه فعالیت و سایر شکایات و اختلافات میان سازمانهای غیردولتی با استانداریها و فرمانداریها.

ت) نظارت بر حسن اجرای مقررات این آیین‌نامه.

تبصره- نظارت بر سازمانهای غیردولتی تخصصی توسط دستگاههای ذیربط با هماهنگی وزارت کشور انجام خواهد شد.

ماده ۲۸- مراجع نظارتی موظفند در حدود فعالیت خود در صورت وصول گزارش و یا اطلاع از عدم رعایت مقررات این آیین‌نامه از سوی سازمان، نسبت به بررسی آن با حضور مشورتی نماینده سازمان غیردولتی مربوط و نماینده دستگاه دولتی تخصصی ذیربط اقدام نمایند و در صورت احراز تخلف، حسب مورد، مراحل زیر را به اجرا گذارند:

الف) تذکر شفاهی با مهلت یک ماهه برای اصلاح وضعیت.

ب) تذکر کتبی با درج در پرونده با مهلت یک ماهه برای اصلاح وضعیت.

پ) تعلیق پروانه فعالیت برای مدت ۳ ماه.

ت) تقاضای لغو پروانه فعالیت از دادگاه در صورت عدم اصلاح وضعیت.

تبصره ۱- مراتب مذکور توسط مسؤل دبیرخانه هیأت نظارت ابلاغ و در پرونده ثبت می‌شود.

تبصره ۲- نحوه اقدام مراجع نظارتی بر اساس این ماده، در بخشنامه وزیر کشور که ظرف یک ماه از تاریخ ابلاغ این آیین‌نامه ابلاغ می‌شود، تعیین خواهد شد.

ماده ۲۹- صدور مجوز فعالیت سازمانهای غیردولتی خارجی و بین‌المللی در ایران و نظارت بر آنها به عهده هیأتی متشکل از نماینده وزارت امور خارجه، نماینده وزارت کشور، نماینده وزارت اطلاعات و نماینده وزارتخانه یا سازمان دولتی مرتبط با موضوع فعالیت سازمان غیردولتی خارجی یا بین‌المللی خواهد بود.

تبصره - فعالیت سازمانهای غیردولتی مذکور پس از اخذ مجوز، تابع مقررات این آیین‌نامه می‌باشد.

فصل پنجم - سایر مقررات

ماده ۳۰- سازمانهای غیردولتی که از مصادیق این آیین‌نامه قرار می‌گیرند و در اجرای مقررات جاری تاکنون ایجاد شده‌اند، باید وضعیت خود را با مقررات این آیین‌نامه تطبیق دهند، در غیر این صورت مشمول مزایا و تسهیلات این آیین‌نامه نمی‌شوند.

ماده ۳۱- انحلال سازمان اعم از اختیاری و قهری، بر اساس مفاد ذیربط آیین‌نامه ثبت تشکیلات و مؤسسات غیرتجارتی - مصوب ۱۳۳۷ با اصلاحات بعدی - انجام می‌گیرد.

تبصره - چنانچه مدت فعالیت سازمان در اساسنامه به صورت محدود قید شده باشد، پس از انقضای آن و عدم تمدید بر اساس مقررات این آیین‌نامه سازمان خودبخود منحل می‌گردد.

ماده ۳۲- تشکلهای کارگری و کارفرمایی موضوع فصل ششم قانون کار، واحدهای آموزش عالی و یا مؤسسات پژوهشی موضوع بند «ل» ماده (۱) قانون اصلاح قانون تأسیس وزارت علوم و آموزش عالی - مصوب ۱۳۵۳- آموزشگاههای علمی آزاد و نیز مدارس غیرانتفاعی موضوع قانون تأسیس مدارس غیردولتی و سایر تشکلهای غیردولتی که در نص قوانین جاری صراحتاً اجازه تأسیس و انحلال آنها به عهده دستگاههای دولتی واگذار شده‌اند، از شمول سازمان موضوع این آیین‌نامه خارج می‌باشند.

تبصره ۱- مرجع صدور پروانه برای سازمانهای غیردولتی تخصصی با رعایت مقررات این آیین‌نامه و با اخذنظر دستگاههای ذیربط، وزارت کشور است.

تبصره ۲- نحوه صدور پروانه برای سازمانهای غیردولتی جوانان مطابق تفاهم‌نامه‌ای است که توسط وزارت کشور و سازمان ملی جوانان امضاء شده است.

ماده ۳۳- از تاریخ ابلاغ این تصویب‌نامه، تصویب‌نامه‌های شماره ۱۲۶۰۸/ت ۲۷۳۶۷ هـ مورخ ۱۳۸۱/۱۱/۹، ۳۴۹۰۹/ت ۲۷۳۶۷ هـ مورخ ۱۳۸۲/۶/۲۴ و ۵۵۸۷۷/ت ۲۹۶۴۵ هـ مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۱۵ لغو می‌گردند.